

GLEDALIŠKA KRITIKA

Radikalno novi čas deklitstva

Hiša Marije Pomočnice, po motivih romana Ivana Cankarja, režija Živa Bizovičar, **SLG Celje**, premiera 23. aprila

Petra Vidali

Nova uprizoritev Hiše Marije Pomočnice je uprizoritev "po motivih" Cankarjevega romana. Uprizarjanje "po motivih" je postalo v sodobnem slovenskem gledališču skoraj dominantna praksa, saj omogoča relativno svobodno razpolaganje z literarnim materialom. V skrajnih primerih takšnega ustvarjanja je od izhodiščne besedila ostal komaj kak stavek, kot rečemo, ali pa je ostala tema, ne pa motivi kot njeni gradniki. Koncept uprizoritve Hiše Marije Pomočnice, ki sta ga podpisala Živa Bizovičar in Nik Žnidaršič, je unikatna stvaritev tudi na tem nivoju. Od Cankarjevega besedila je ostalo, dobesečno, samo nekaj stavkov: prvi odstavek, Malčijin prihod v hiralnico, ki ga prebere slaboten deklitški glasek, ter poziv, s katerim hočejo tovarišice pospešiti njen odhod, "Daj, Malči, umri!". A če je za predstave "po motivih" značilno, da besedilo starega avtorja nadomestijo/nadaljujejo s svojim, Hiša Marije Pomočnice ostaja brez dodanih besed. Vseeno pa najdemo v uprizoritvi domala vse romaneskne motive.

Kako je to mogoče? A ni Cankar "največji" prav zato, ker je stvari napisal, kot jih je napisal? Ko začneš brati Hišo Marije Pomočnice, te zgrabijo in zabolijo že prvi stavki - kdo je že napisal, da ob branju Cankarja postaneš vročičen in zboljš? - in potem te ne izpusti do konca. Ritem in melodija njegove proze sta neizprosna. In to velja tudi za uprizoritev. Ritem in melodijo diktirajo glasba in koreografska izdelanost prizorov ter repetitivnost uprizoritvenih segmentov. Uprizoritev zmanjša število na hiranje obsojenih deklet na pet, stalno družbo jim delata sestra usmiljenka z ikoničnim belim pokrivalom ("iz polumraka so se zasvetile najprej široke bele perutnice na glavi usmiljenke," je zapisal Cankar) in Jezus; občasne obiske tvorijo starševske in druge figure iz zunanjega sveta, ki jih obiskujejo v realnosti, v morah in v sanjarijah. Ob tem uprizoritev utelesi

religijske like iz deklitške pobožnosti - Jezus stalno sestopa z razpela, da je lahko njihov tovariš v igri, prijatelj, zaveznik in skriti ljubimec, z zlatim zavetniškim plaščem pa jih pride zaslepit sama Marija. Edine besede oziroma edini pomensko kodificirani glasovi, ki jih dekleta izrekujejo, so Mariji posvečene pesmi iz katoliške tradicije. Tiste pesmi, ki se bodo nenehno ponavljale zlasti v tem pomladnem mesecu pri šmarnicah. Njihova himna je "Češčena si, Marija! je angelski glas, bo zadnja ura bila, Marija, prid' po nas!" V njej je strnjena vsa semantika strašnega stvarstva mladih punc: čaščenje, angelskost in poslednja ura. Pendant poslednji uri v zavetju Marije je Dies Irae, besneč sodni dan iz Mozartovega Rekviema. Starozavezni Bog za grešnike in Marija za nedolžne duše, grožnja in upanje, palica in korenček, ta sprevržena vzgojna metoda zaznamuje vsakdan ubogih punc. Med Mozartom in Marijino pesmarico, ob Mozartu in Marijini pesmarici pa mladostniški popkulturni komadi. Uprizoritev brez reza prehaja iz poznega 19. stoletja v 21. stoletje, iz katoliške hiralnice v sodoben internat, iz molitve v videospot, iz spalnih srajčk in delovnih karirastih uniform - s kolenčniki z motivom križa, da lažje molijo, klečeplazijo, čistijo - v izzivalne obleke z bleščicami, v katerih izvajajo zahtevne plesne točke.

Še zmeraj so pohabljene, vendar v fantazmagorijah to ni ključna identiteta, še vedno umirajo, a tudi to ni več dominanten motiv. Še vedno jih zaznamuje družinsko nasilje, podloženo z alkoholizmom. Še vedno so odvisne od sprevržene dobrotelčnosti. Uprizoritev ujetost deklet v smrtni ris hiralnice v veliki meri preobrazo v ujetost deklet v dobo odraščanja, v strahove in upanja deklitstva, ki se vedno čuti omejeno in ujetu. Hkrati pa dekletom vendarle daje tisto, za kar jih cankarjanska ideja usojenosti prikrajša. Kanarček tudi tokrat ne preživi

nasilja in vrabec se obupno zaletava v steklo (z mikrofonom okrepljeno bitje utripajočega srca je, kot bi rekli z vse bolj uveljavljeno popačenko, srceparajoče), a implicitna komparacija deklet z vrabcem prerase v gesto upora. Ne bolj ali manj nepremično ležanje v posteljah (teh Cankarjevih temeljnih scenografskih elementov v uprizoritvi sploh ni), temveč frfotanje, vzletanje, polet, pristanek, padec postane temeljni koreografski modus, natančno domišljen in perfektno izveden. Fascinantno je, kako gibalno in plesno odlične so - ob stalni sugestivnosti obrazne ekspresije - Maša Grošelj, Lucija Harum, Mojka Končar, Ivana Percan Kodarin in Eva Stražar. Lovro Zafred in Jagoda Tovirac v svojih religijskih in drugih pomočniških vlogah dobro dopolnjujeta njihov univerzum.

Čeprav je to delo, v katerem mora biti preveč (mučnega) ponavljanja, se vseeno zdi, da ga je čisto malo preveč. Uprizoritev bi lahko bila malo krajša. Vendar je to pri tej osupljivi stvaritvi z bogastvom vseh uprizoritvenih segmentov in njihovo kompleksno prežetostjo komajda očitek.

Hiša Marije Pomočnice je presežna na več nivojih. Prvič, zaradi edinstvene izbire izraznih sredstev; premeščanje med besedilnimi, gibalnimi in muzikalnimi segmenti je fundamentalno in radikalno, vendar ta gibalno-glasbena predstava vseeno ostaja tudi postdramska. Drugič, zaradi premissih in inventivnih prehajanj med realnim in simbolnim, mentalnim in fizičnim, živetim in sanjanim. Tretjič, zaradi pomenskih in idejnih spodmikov, ki cankarjanski usojenosti nenasilno dodajo elemente deklitške upornosti. Četrto, zaradi izjemne senzualne in energijske nabitosti predstave; cerebralni izkupiček je maksimalen, vendar sekundaren, primarna je čutna intenzivnost. Emocionalna potresna moč, ki jo odsko dogajanje sproži pri gledalcih,

je rušilna. Hiša Marije Pomočnice je zagotovo v čistem vrhu te že prej odlične celjske sezone novih uprizoritvenih interpretacij Cankarja - in v vrhu te gledališke sezone sploh.

V vrhu te že prej
odlične celjske
sezone novih
uprizoritvenih
interpretacij
Cankarja - in v
vrhu te gledališke
sezone sploh

Ustvarjalci uprizoritve

Režiserka **Živa Bizovičar**

Avtorja koncepta **Živa Bizovičar,**
Nik Žnidaršič

Dramaturg **Nik Žnidaršič**

Scenografka **Karolina Kotrbová**

Kostumografka **Nina Čehovin**

Avtor glasbe **Gašper Lovrec**

Koreografka **Bojana Robinson**

Oblikovalec svetlobe **Juš A.**
Zidar

Svetovalka za petje **Melani Popit**

De Bock

Igrajo

Maša Grošelj

Lucija Harum

Mojka Končar

Ivana Percan Kodarin, k. g.

Eva Stražar

Jagoda Tovirac

Lovro Zafred

